

SERVICIILE MILITARE DE INFORMAȚII ȘI CONTRAINFORMAȚII ROMÂNEȘTI ÎN RĂZBOIUL DE REÎNTREGIRE NAȚIONALĂ ȘI RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A MARII UNIRI (1919–1920)

Stan PETRESCU¹
stan.petrescu@gmail.com

ABSTRACT: The conduct of the World War I military operations, including those of the Romanian troops, was influenced by the diplomatic actions and games of the Great European Powers, as well as by the information superiority of the opponents of our country. This is how the Army's Intelligence Service was reorganized, its missions contributing to the identification of foreign espionage and propaganda institutions, the determination of their leadership and objectives, and the degree of danger that could affect Romania's security. The evolutions of the war led to the reconfiguration of the objectives in the field of Romanian military information, aiming to improve the methods, means and procedures of information gathering, adopting modern technical means of collecting data and information, following the support and close cooperation with the French Military Mission. The war experience resulting from the campaigns of the First World War was complemented by the remarkable support that was offered by tens of thousands of civilians, men, women and children from all over the country, animated by a developed state instinct, of high national consciousness and a strong patriotic feeling. At the end of the assessments that analysts have made on the evolution of the Romanian Military Intelligence Service, during the war for the reunification of the homeland, it is stated that it took advantage of the

---

¹ General de brigadă (r.), prof. univ. dr., membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

experience of the war, the intelligence service being organized and functioning according to the it .The roles of the Service became quite clear and well defined and its activity was intense throughout the war. Military Intelligence Service missions were accomplished with the direct presence of senior state officers, who worked with intelligence and dedication in this area, during the campaign.

KEYWORDS: World War I, military operations, information collection, information analysis, intelligence service

Construcția, consolidarea și evoluția activității de informații și contrainformații militare românești a parcurs un drum lung, depășind mai multe etape istorice, un drum sinusoidal, presărat cu multe dificultăți de natură conceptuală și organizatorică la capătul căruia urma să se clarifice locul, rolul și misiunile specifice ale acestora în structura organigramei armatei române moderne.

Întotdeauna războaiele produc modificări în ceea ce privește *arta militară* (strategia, arta operativă și tactică) și în diferite etape de dezvoltare a orânduirilor sociale, ducerea războiului este legată, în mod direct, de potențialul de război al beligeranților, al statelor participante la confruntare. Epoca războaielor izolate, cum au fost cele napoleoniene, a trecut, precedând războiul de poziție în care uzura și capacitatea uriașă de distrugere joacă rolul principal. Primul Război Mondial, mai numit și Războiul Neamurilor, a fost considerat, în cercurile politice conducătoare britanice, drept *the war to the end war*².

Acest mare război este socotit că cel mai devastator dintre toate până la el și reprezintă un produs al civilizației tehnice, caracterizat prin imensele sale efective umane și materiale participante, producându-se mari schimbări atât în caracterul cât și conținutul războiului, dar mai ales în durata lui, pentru că acest război al începutului secolului XX a întrecut orice prevedere. La debutul acestui război, puternic tehnicizat, desfășurat pe spații foarte largi și presupunând manevre de oameni și materiale pe mii de kilometri pătrați, *Kaizerul Germaniei promitea soldaților săi că de Crăciunul lui 1914 vor fi la casele lor. Într-adevăr, au fost acasă de Crăciun, puțini ce-au mai supraviețuit măcelului, dar în 1918*³.

² Apud Lt.col. A Soreanu, C.J. Ciorogaru, *Civilizație și potențial de război*, București, M.O., Imprimeria Națională, 1935, p. 31.

³ *Op. cit.* p. 36.

Fig. nr. 1 – Serviciile de informații românești în Primul Război Mondial. Sursa: Revista Historia

Mai mulți factori ai potențialului de război modern au fost evidențiați în această primă conflagrație mondială și anume: factorul demografic, factorul tehnic, factorul economic, factorul geopolitic, factorul moral, diplomația și intelligence-ul militar. Arta și puterea informațiilor va cunoaște evoluții spectaculoase și nu va fi despărțită de arta operativă, precum și de potențialul de război, care trebuie cunoscut, sprijinit și apărut din punct de vedere informativ-contrainformativ.

Serviciile militare de informații se constituie într-un contribuitor important de produși de informații necesari politicii militare a statului român, în fundamentarea deciziilor politico – militare la nivelul strategic al Marelui Stat Major (M.St.M.). În acest sens, Generalul – locotenent (r.) Titus Gârbea, ofițer de informații, fost atașat militar la Berlin, Berna, Haga și Copenhaga, în perioada 1938–1942, spunea: *Nevoia de informații este cu atât mai mare cu cât trebuie să suplinească inferioritatea și slăbiciunile de alt ordin. Informația trebuie să fie invers proporțională cu aceste slăbiciuni. Vreau să spun că un popor mai slab demografic și cu armată puțin numeroasă trebuie să apeleze mai mult la*

Fig. nr. 2 – G-ral Titus Gârbea, sursa: internet

*iscusița în conducere, la o mai complete și sigură informație și la o mai rafinată contrainformație*⁴.

Evoluția serviciilor militare de informații a însoțit procesul de organizare a armatei române, ca element de structură al M.St.M, organizarea și misiunile sale fiind gândite conform concepției de luptă a armatei române, dar și a transformărilor produse în conjunctura politico – militară a vremii.

Toate etapele de dezvoltare ale activității de informații militare românești sunt, nemijlocit, legate de acțiunile armatei române în Războiul de Independență din 1877–1878, în Primul Război Mondial (1916–1919), precum și în cel de-Al Doilea Război Mondial (1941–1945), momentul august 1968 când Cehoslovacia a fost ocupată de statele Tratatului de la Varșovia, mai puțin România, și, nu în ultimul rând, evenimentele din decembrie 1989.

Oricare i-ar fi cadrul organizatoric și efectivele ce-l alcătuiesc, un serviciu secret de informații are o organizare specifică fiecărei țări, bazându-se pe două principii întâlnite pretutindeni: centralizarea conducerii și specializarea pe diferite compartimente de muncă (Diviziunea muncii).

În atribuțiile conducerii unui asemenea serviciu intră dirijarea organelor informative către obiectivele operative, coordonarea activității acestora, culegerea, studierea, aprecierea și analiza materialului informativ obținut, schimbul de informații, controlul activității informative și conducerea efectivă a pregătirii de specialitate a elementelor de informare.

De regulă, un serviciu de informații militar are în compunere două mari componente: una ofensivă (de informare), alta defensivă (de contra-informare, de apărare informativă).

Situația structurii serviciilor de informații militare românești la intrarea României în marea conflagrație mondială din perioada 1914 – 1916, este prezentată de către colonelul N. Condeescu⁵, la sfârșitul războiului astfel: *Înainte de războiul ce am terminat, în armata noastră nu s-a dat importanța cuvenită serviciilor informațiilor. Toate eforturile făcute în diverse rânduri de Marele Stat Major pentru organizarea acestui serviciu au rămas fără răspuns, nu ni s-a procurat nici personalul, nici fondurile necesare.*

Din această cauză, campania din 1916 a scos în evidență mai multe eșecuri înregistrate și ca urmare inexistenței unor structuri contrainformative puternice și bine antrenate, sprijinite de rețele informative eficiente.

⁴ Direcția Informații Militare (DIM), *Între ficțiune și adevăr*, București, 1994, p.15.

⁵ *Ibidem*, p. 45.

În ceea ce privește Serviciul informațiilor secrete și de contraspionaj, armata nu dispunea de niciun organ, nu avea niciun ofițer, niciun agent pregătit pentru acesta, totul fiind lăsat în sarcina Siguranței Generale⁶ care nu putea avea competență în ceea ce privește chestiuni militare, așa că pe când adversarii noștri împănaseră țara cu sute de agenți și spioni⁷ pe toate fronturile probabile de operații, noi nu am avut măcar un singur agent care să poată fi util din punct de vedere militar.⁸

Pe acest fond au avut loc o serie de trădări așa cum a fost aceea a colonelului Alexandru Sturdza, comandantul Diviziei 8 Infanterie, care a fugit la inamic. Asociat actului de trădare al acestuia a fost locotenent-colonel Alexandru Crăiniceanu, fiul generalului Grigore Crăiniceanu, care era comandantul Regimentului 25 Infanterie și a fost dovedit ca principal complice al colonelului Sturdza, fiind surprins în flagrant cu materiale de propagandă subversive. A fost judecat și condamnat, inițial, la 15 ani închisoare, dar în urma recursului a fost condamnat la moarte. Execuția a avut loc în vinerea Paștelui, în fața unității pe care a comandat-o, plutonul fiind alcătuit din militarii aceluiași regiment.⁹

Iar la toate acestea trebuie să adăugăm situația României, poziția geografică a acesteia și evoluțiile acelor ani care au condus la percepere a României de către marile imperii ca o zonă-cheie în acel context geostrategic internațional, motiv pentru care Regatul României a fost supus reacțiilor interne, acțiunilor și jocurile de interese ale Marilor Puteri ale momentului, precum și ale vecinilor cu care țara s-a aflat în stare de război. S-a încercat atât extinderea influenței, cât și să se obțină control (politic, economic, militar și cultural). De asemenea, pozițiile de politică externă adoptate de România în raport cu poliile internaționale de putere au plasat țara noastră în prima linie a preocupărilor și activității de intelligence desfășurate de mai multe entități statale.

⁶ La 24 martie 1908, se înființează Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale a Statului (D.P.S.G.), prin Înaltul Decret Regal nr. 818. Sursa: Sorin Aparaschivei, sistemul Național de Informații. De la Regulamentul Organic și până la Războiul de Reîntregire Națională, Ed. Militară, București 2018, p. 437.

⁷ De exemplu, la 29 mai 1917, se informează conducerea statului că Puterile Centrale dispuneau pe teritoriul României de un total de 1592 de persoane. Alți aproximativ 3000 de suspecți de spionaj erau repartizați aproape în mod egal între britanici, francezi și ruși. Sursa: Sorin Aparaschivei *op. cit.* p. 355.

⁸ *Ibidem* p. 46.

⁹ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/tradarea-colonelului-sturdza>, accesat la data de 09 iunie 2019.

Rezultă că serviciile militare de informații românești au înregistrat, în perioada 1914–1916, mari eșecuri și în ceea ce privește măsurile de protecție contrainformativă și de securitate militară. Evoluția organizatorică a unor astfel de servicii, la începutul Primului Război Mondial, a fost destul de slabă, la nivelul Marelui Cartier General, existând doar un birou de informații încadrat cu efective modeste. De asemenea, au lipsit rețele informative puternice, mai ales în prima parte a războiului când trupele române au fost surprinse de inamic în diverse faze de desfășurare ale luptelor din cauza faptului că datele de cercetare erau lacunare, sau că lipseau complet, pentru a se reacționa în mod eficient.

Prin urmare, poziția de politică externă, lipsită de fermitate, adoptată de România în raport cu poliile internaționale de putere au condus țara în prima linie ofensivă a activității de intelligence desfășurate de mai multe entități statale.

În ciuda acestor grave neajunsuri în materie informativ-contrainformativă, trebuie să arătăm că pe timpul „Neutralității binevoitoare”, 3 august 1914 și 17 august 1916, diplomația românească are un ascendent vizibil, pentru că devine extrem de activă, în condițiile când starea de tensiune devine stare de confruntare pentru întregirea neamului. De remarcat este atitudinea clasei politice și o stare de spirit a românilor din toate teritoriile românești crescută, care se suprapun într-o singură voință, aceea de a se regăsi într-un singur stat. Această conștiință de neam, patrie și sânge creează, practic, pentru toți românii, oportunități clare de construcție a căilor pentru Unirea cea Mare.

În dimineața zilei de 14/27 august 1916, în Consiliul de coroană¹⁰ ținut la Palatul Cotroceni, s-a hotărât intrarea în război alături de Puterile Înțelegerii și în aceeași zi a fost emis Înaltul decret nr. 2784, pentru mobilizarea generală a armatei.

Cu această ocazie Serviciul de informații militare a fost supus unor transformări organizatorice. La Marele Cartier General funcționa Biroul 2 informații, structură specializată în culegerea de informații încadrată la Secția I operații. La Marele Stat Major – Partea sedentară – funcționa Biroul 5 informații și supravegherea știrilor.

În faza de debut a operațiunilor militare pe teritoriul național, efectivele armatei noastre erau dislocate de-a lungul Carpaților, zidul de apărare

¹⁰ M.Ap.N., M.St.M., Serviciul istoric, *România în Războiul Mondial, 1916–1919*, Volumul I, București, capitoarelele I-VIII, Imprimeria Națională 1934, p. 7.

Fig. nr. 3 – G-ral Prezan, Șeful Marelui Cartier General, salută pe ofițerii voluntari ardeleni. Gara Iași, iunie 1917. Foto: *Cartea Unirii, 1918–1928*.

istoric al dacilor liberi, de la Vatră Dornei la Vârciorova (poalele muntelui Țarcu și muntelui Mic), apoi se înșira de-a lungul Dunării, din Banat la Turtucaia, urmărind granițele dobrogene, până la Marea Neagră, alcătuind un front în lungime de 1400 km, fiind poate cel mai lung front de luptă de pe întinsul Europei creștine.

Armata română, la terminarea mobilizării, se afla la contact cu cea mai puternică și bine înzestrată armată din Europa – armata germană – alături de care luptau armatele Austro-Ungariei, Turciei și Bulgariei.

În fața unei asemenea desfășurări de forțe inamice, sosește în România, la data de 3/16 octombrie 1916, Misiunea Militară Franceză¹¹, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot¹².

¹¹ Este trimisă în România între 15 octombrie 1916 și 10 martie 1918, cu misiunea de a asigura consilierea, sprijinirea și instruirea unităților și autorităților militare române, șeful misiunii asigurând, simultan, și rolul de consilier militar al regelui Ferdinand, comandantul suprem al Armatei României. După semnarea tratatului preliminar de pace de la Bufta (7 mai 1918) cu Puterile Centrale, personalul Misiunii Militare Franceze a fost nevoit să părăsească România, la 10 martie 1918, ajungând în Franța în luna mai 1918, după o călătorie de două luni prin Rusia.

¹² Henri Mathias Berthelot (n. 7 decembrie 1861, Feurs – d. 28 ianuarie 1931, Paris), general francez. A absolvit Școala Militară St. Cyr (883), după care a activat în Algeria. Din 1907 și-a desfășurat activitatea în Statul Major General, subșef al Marelui Stat Major (1913–1914), comandantul trupelor de rezervă din regiunea Soissons (1914–1915), al Diviziei 53 infanterie rezervă (1915), al Corpului 32 Armată (1915–1916). Din 22 septembrie 1916 a fost numit șeful misiunii militare franceze în România, până la 17 mai 1918, după care a

Odată cu venirea generalului francez Henri Mathias Berthelot, în a doua parte a războiului, octombrie 1916, ca șef al Misiunii Militare Franceze, s-au produs transformări de substanță la nivelul întregii armate române, inclusiv în ceea ce privește activitatea informativă. În componența acestei misiuni au existat un stat major, două birouri de informații, un serviciu telegrafic, un serviciu radiotelegrafic și un număr de avioane și aerostații de cercetare. Pe lângă șeful Biroului 2 informații din Marele Cartier General a fost numit consilier locotenent-colonel Odine¹³.

O altă contribuție a generalului H. Berthelot la transformarea armatei române în această perioadă este legată de recomandarea acestuia, în anul 1917, de a fi trimis în Franța, Eugen Cristescu, pe lângă Biroul 2, în vederea însușirii unor cunoștințe de expertiză grafică, a unor texte vizibile și invizibile, microfotografie, criminologie, identificări

Fig. nr. 4 – Eugen Cristescu, sursa: internet

judiciare...; el va deveni succesorul lui Moruzov, la conducerea Serviciului Secret de Informații¹⁴.

Un act de importanță deosebită l-a constituit aprobarea „Instrucțiunilor asupra organizării și funcționării serviciului de informații de către generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General, la 20 februarie/4martie 1917. Noile instrucțiuni aveau un caracter de nou-tate, deoarece acestea implantau în conținutul lor primele concepte doctrinare ale activității de informații militare cu privire la organizare, rolul, locul și misiunile structurilor informative în cadrul acțiunilor militare de la diversele eșaloane ale armatei. În cadrul instrucțiunilor s-au făcut și unele precizări referitor la: modul de desfășurare a activității informative și a manipulării informațiilor; atribuțiile personalului îndrituit cu misiuni informative; stabilirea cu mai multă exactitate a misiunilor aviației de recunoaștere și modul de executare a

fost trimis în SUA (5 iulie 1918) și a fost numit la comanda Armatei 5 (7 octombrie 1918). Sursa: Pregătirea Informativă – Contrainformativ a armatei române înaintea marilor bătălii din vara anului 1917, *Cronica-Vrancei-XVI*–201, p. 41.

¹³ DIM, *op. cit.* p. 55.

¹⁴ Nanu Valentin, *Implicarea serviciilor secrete românești în Primul Război Mondial*, document accesat pe adresa site-ul: http://ccdbacau.ro/seminar1/lucrari/Nanu_Valentin.pdf, accesat la data de 02 iunie 2019.

cercetării aeriene; coordonarea activității agenților secreți; modul de lucru cu informațiile¹⁵.

În scopul interzicerii acțiunilor informative ale inamicului, desfășurate în jurul unităților militare românești, s-a constituit Serviciul de contrainformații româno-rus cu misiunea imediată de a executa control informativ-operativ, precum și misiuni militare polițienești în zona frontului din Moldova, constând în reținerea și arestarea persoanelor suspecte de spionaj în favoarea inamicului.

În luna aprilie 1917, s-au pus bazele Serviciului de contraspionaj româno-rus o structură mixtă (militaro-civilă) a cărei sarcină era neutralizarea aparatului de spionaj al Puterilor Centrale pe frontul est-european. Ramură română a serviciului era condusă de colonelul Nicolae Condeescu, secondat de polițistul Romulus Voinescu¹⁶.

Fig. nr. 5 – Nicolae Condeescu, sursa: internet

Fundamental pentru activitatea acestei forme de cooperare inter-arme a fost „Regulamentul Serviciului biroului de contrainformații în colaborare în colaborare cu Poliția de contrainformație română pe teritoriul Regatului în zona frontului român”. În art.1 din document se arată: „Contrainformația ruso-română va duce o luptă de colaborare a

¹⁵ DIM, *op. cit.* p. 57.

¹⁶ Apud Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații. De la Regulamentul Organic și până la Războiul de Reîntregire Națională*, București, Ed. Militară, 2018, p. 361.

contraspionajului din partea inamicului atât în zona militară de operații, cât și în spatele armatelor (în zona etapelor), urmărind, de asemenea, toate delictele îndreptate contra armatelor”¹⁷.

Urmare acestor organizări în plan conceptual și organizațional, sunt obținute succese deosebite pe linie de contraspionaj, fiind întocmite aproximativ 25.000 de dosare pentru persoane suspecte de spionaj în favoarea inamicului și organizându-se monitorizarea or atenta¹⁸.

Totodată prin activitatea Serviciului româno-rus, au fost descoperite ramificațiile rețelei de spionaj create în Bucovina de Fisher, șeful jandarmeriei austriece, printre cei recrutați de către acesta, numărându-se persoane cu numele de Katz, Hassfater, Meier Gros, sau Păvlucă¹⁹.

Încă din primele zile ale izbucnirii războiului, structurile specializate românești, folosind rețea de informații secretă, a organizat acțiuni cu caracter informativ pe spațiile Transilvania, Banatului și Bucovinei, teritorii istorice românești, unde s-au creat adevărate centre informative. Agenții din teren fuseseră recrutați din rândul românilor transilvăneni care își manifestaseră profunde sentimentele naționale. Astfel că aceștia, „au pus la dispoziția structurilor informative românești, înfruntând mari riscuri, toată priceperea pentru culegerea de date și informații necesare planului de campanie în ipoteza intrării României în război contra Austro-Ungariei. Semnificativă în această privință este scrisoarea adresată la 7 iulie 1915 de Matei C. Cosma ministrului de Război român, prin care îi cerea să fie repartizat la Comandamentul trupelor române când acestea vor pătrunde în Transilvania „prin locurile cunoscute” și pe care „le indicase”²⁰.

Misiunea agenților din teren era de supraveghere a inamicului, de pregătirile militare ale Puterilor Centrale și, în cele mai mici detalii, se culegeau date din teatrul de operațiuni inamic în care urmau să acționeze unitățile militare românești.

¹⁷ *Ibidem* p. 360.

¹⁸ Apud Alexandru Iordache, *Arma informației. „Soldat cu arma la picior”,* Târgoviște, Ed. Cetatea de Scaun, 2019, p. 169.

¹⁹ *Ibidem* p. 170.

²⁰ Tănase Tiberiu, *Istoria Serviciilor de Informații din România la începutul secolului al XX-lea – Secția militară secretă din Transilvania și rolul său în campania pentru apărarea României Mari*, document aflat pe adresa de internet: <https://intelligence.sri.ro/istoria-serviciilor-de-informatii-din-romania-la-inceputul-secolului-al-xx-lea-sectia-militara-secreta-din-transilvania-si-rolul-sau-campania-pentru-apararea-romaniei-mari/>, accesat la data de 07 iunie 2019.

Astfel de centre informative au funcționat la Brașov, Sibiu, Cluj, Timișoara, Suceava și în alte orașe din Transilvania și Bucovina. Valoroase informații cu caracter militar despre pregătirile de luptă ale Puterilor Centrale au cules și comandamentelor Armatei Române colaboratorii Centrului Brașov, condus de Spiridon Boite. Activitatea acestui centru a fost sprijinită de 200 de colaboratori²¹.

Activitatea centrului informativ din Bucovina a fost coordonată de profesorul Aurel Moldovan, care, pentru serviciile aduse statului român, a primit aprobarea de a se stabili în România. În activitatea de culegere și trimitere a informațiilor despre pregătirile austro-ungare a fost sprijinit de frații săi, Dumitru, Iosif și Rudolf, precum și de numeroși intelectuali²².

Așadar, în ciuda unor dificultăți de natură organizațională, serviciile militare de informații de pe lângă marile unități operative ale armatei au avut un sprijin informativ, în măsură să acționeze conform unui plan operativ întocmit pe informații culese din teren de la rețelele de informații clandestine.

După declararea stării de război cu Austro-Ungaria (14/27 august 1916), când primele unități militare române trec Carpații prin trecători, patrioții transilvăneni, deținând informații despre dispunerea trupele germane și austro-ungare, s-au pus la dispoziția comandanților armatei române, orientându-i pe aceștia la teren, ajutându-i cu călăuze și persoanele de încredere din rândurile populației românești.

Mai târziu, generalul Maximilian Ronge, din 1917 șef al Evidentz bureau austro-ungar, recunoaște că „serviciul de spionaj românesc a găsit în sânul populației din Transilvania, supraîncălzită de agitațiile naționaliste, multe simpatii. Această stare de spirit a fost exploatată în 1916, când românii, dând peste cap slabele noastre trupe de acoperire, au progresat de-a lungul Transilvaniei; în perioada aceea au găsit o sumedenie de oameni care-i informau asupra mișcării trupelor noastre în mijlocul regiunii noastre. Pe de altă parte și un număr oarecare de preoți, institutori și avocați transilvăneni s-au dat de partea năvălitorului [trupele române n.n.], sfătuind soldații să încalce jurământul și să dezerteze²³”.

Cu privire la sprijinul dat de către populație propriilor trupe, același general austro-ungar afirma: „cu cât sunt mai mici mijloacele statului,

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

cu atât mai mult este redus la concursul voluntar și gratuit a tuturor cetățenilor pentru executarea serviciului de informații și pentru apărarea față de serviciul de informații advers”²⁴.

Cooperarea, colaborarea și conlucrarea structurilor de informații militare românești, cu organismele de profil aparținând statelor aliate (Misiunea Militară Franceză, Serviciul de informații și contrainformații româno-rus) au contribuit, potrivit rezultatelor menționate mai sus, la cel mai mare succes românesc din secolul trecut: reîntregirea națională.

Ca urmare schimbărilor politice din Rusia țaristă și armatelor sale din teatru de operații, s-a produs o uriașă breșă pe frontul răsăritean și s-a creat o situație de o gravitate maximă pentru Regatul României, existența statului român, aflându-se pe marginea prăpastiei.

La 22 aprilie/5 mai – 29/aprilie 12 mai 1917, că urmarea schimbării regimului politic din Rusia (prin revoluția democratică din februarie), premierul roman I.I.C. Brătianu, însoțit de generalul Constantin Prezan au efectuat o călătorie la Petrograd, unde au purtat convorbiri cu noile autorități în privința colaborării militare între cele două state. S-au pus de acord și o serie de detalii privind conturarea cooperării în domeniul informativ pentru asigurarea ordinii interne pe front și în spatele frontului armatelor româno-ruse. În acest scop a fost desemnat un agent al siguranței generale române pe lângă Marele Cartier General al armatei ruse din Moldova, în persoana inspectorului general de poliție Romulus Voinescu, iar numeroși comisari de poliție au fost atașați pe lângă marile unități militare ruse²⁵.

Acțiunile Serviciului de informații și contrainformații româno-rus, cu sediul la Roman, au avut ca obiectiv prevenirea acțiunilor ofensive ale serviciilor secrete ale inamicilor în zona de acțiune a unităților militare rusești și românești.

În condițiile date, armata română se retrage în Moldova, procedându-se la reorganizarea ei, concomitent cu intensificarea acțiunii de cercetare și a culegerii de informații din teren în adâncimea fâșiei inamicului. Se vor întrebuița punctele de observație fixe ale infanterie, cercetarea de artilerie

²⁴ Alin Spănu, *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919–1945*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010, p. 12.

²⁵ Apud Cristian Troncotă, *Contribuții informative românești la fundamentarea politicii statului român și a orientării strategice a M.St.M. în timpul Primului Război Mondial și în perioada imediat postbelică (1914–1927)*, București, AISM, 1995, Referat nr. 1, p. 21.

și cercetarea aeriană cu ajutorul aviației de cercetare, a aerostatelor de cercetare aeriană. Se vor efectua frecvente acțiuni de cercetare aeriană asupra trupelor inamicului, astfel că statele majore de nivel operativ vor beneficia de informații cu valoare operative privitor la manevrele de tehnică și material ale inamicului.

Agenții români, lansați în spatele frontului inamic cu ajutorul aviației „se bucurau de un sprijin activ din partea populației din teritoriul ocupat, mai ales din partea persoanelor care în trecut luaseră legături cu organele de poliție și siguranță românești”²⁶.

Aceste acțiuni combinate (informativ și contrainformativ) au dat rezultate scontate. În primăvara și vara anului 1917 structurile contrainformative militare în colaborare cu organele de siguranță și jandarmerie rurală au reușit să identifice o serie de persoane din Moldova suspecte că desfășoară activitate informativă în beneficiul Puterilor Centrale. Asupra acestora s-au întocmit tabele care cuprindeau o serie de date de identitate și despre activitatea suspect. Printre personale reținute și trimise în fața Curții Marțiale din Iași – ca urmare aplicării acestei ideologii –, s-a numărat și faimosul agent al spionajului german din perioada neutralității, Hennenvogel Iosef²⁷.

În plus, contraspionajul românesc a identificat în prima parte a anului 1917 un număr de 25.000 persoane suspecte de a simpatiza sau activa în favoarea Puterilor Centrale, iar monitorizarea activității acestora a condus la anihilarea multor agenți de spionaj și de influență²⁸.

Pe frontal invizibil în teritoriul vremelnic stăpânit de ocupații germani s-au desfășurat activități de culegere de informații și de rezistență în fața inamicului. „Activitatea în acest spațiu viza și anihilarea acțiunii represive a poliției germane. Sub conducerea învățătorului Popescu și-a desfășurat activitatea în județele Gorj și Mehedinți, un grup de rezistență, care, datorită unor inabilități a fost descoperit, iar la 10 iulie 1917, executate 10 persoane²⁹.”

De asemenea, în comună Sălari de lângă Târgu Jiu au fost executați de trupele germane patru țărani, fiindcă au refuzat să le servească drept

²⁶ *Ibidem* p. 22.

²⁷ *Ibidem* p. 22.

²⁸ Apud Alin Spânu, *Organizarea și activitatea structurilor informative și contrainformative ale armatei române (1917)*, București, Centrul de Studii Euro-Atlantice, p. 4.

²⁹ Cristian Troncotă *op.cit.* p. 22.

călăuză. În orașul Corabia, cinci băieți din comuna Dăbuleni au fost executați de trupele de ocupație pentru furnizarea de informații rezistenței românești³⁰

Pentru împlinirea marelui vis românesc, ce avea să se concretizeze prin unirea tuturor provinciilor românești s-au sacrificat mulți patrioți români ai Vrancei.

Vasile Chilian, un vrâncean gospodar, bine situate, din Burca-Vidra, era atent la tot ce se întâmpla în jurul localității sale. El a văzut cum în ziua de 26 decembrie 1916 armatele germane au ocupat satul său de baștină și au cantonat trupele și materialele de luptă pe malul Putnei istorice, un râu de munte care constituia frontul româno rus. Eroul nostru în vârstă de 50 de ani, în plină iarnă a anului 1917, organizează și instruieste un grup de patrioți ai locului (cunoscuți, neamuri și prieteni) de prin toate localitățile Vrancei, aflate sub ocupație germană, cu misiunea de salvare a militarilor și prizonierilor români rămași în teritoriul ocupat, trecându-i, în ascuns, linia frontului, spre a se regrupa dincolo de linia frontului, în Moldova.

Fig. nr. 6 – Eroul vrâncean Vasile Chilian

În satul său, Vasile Chilian cunoștea perfect albia Putnei, cu fiecare tufăriș, cu fiecare hățișși cărare prin cătinișuri, căci dincolo, lângă celălalt mal, pe o gârlă afluent a Putnei, avea chiar o moară. Podul ce lega satul Burca de Vidră era rupt și dărâmat în apă, la fel era ruinată și moară lui, cătinișul în acea parte era pe atunci des și apa Putnei sub pod. Toate aceste amănunte Vasile Chilian le știași le folosea din plin. Începând de la Neculele din munții Buzăului, prin satele vrâncene de pe apa Zăbalei a Nărujei și a Putnei, Chilian și-a întocmit repede o rețea de oameni credincioși care îndreptau spre casa lui din Burca, în

³⁰ *Ibidem.*

grupuri mici, de 5–6 inși, pe cei ce voiau să treacă în Moldova. Prin ei, Vasile Chilian trimitea Comandamentului roman și rapoarte privitoare la structura frontului german, mișcări de trupe, unitățile locale depozitelor de muniții. Trecherile se făceau în nopțile fără lună și mai ales când apele Putnei erau mai mari și fugarii, mai ales cei ce știau să înoate, treceau ușor urmând firul apei de la un mal la celălalt.

Dar într-o noapte, de la sfârșitul lunii mai 1917, un grup ce se pornise să treacă e descoperit de patrurile nemțești datorită strigătelor involuntare ale unui fugar care neștiind să înoate a țipat după ajutor.

Patrurile germane au înconjurat repede locul și i-a forțat să iasă din apă. Rapoartele lui Chilian se aflau la gâtul unuia care de frică a uitat să le arunce, astfel încât din cercetarea lor și din interogatorii nemții au descoperit întreaga organizație complotistă a lui Vasile Chilian³¹.

A fost arestat tot grupul, în frunte cu Vasile Chilian, au fost aduși la Focșani și judecați în zilele de 27–29 iulie 1917. Acesta cu încă patru din cei implicați au fost condamnați la moarte și executati prin împușcare pe 30 august, în poligonul Garnizoanei Focșani, fiind înmormântați în curtea Regimentului 10³².

În vara anului 1917, armata română a trecut la pregătirea unei contraofensive puternice pentru respingerea acțiunilor trupelor germano-austro-ungare care urmăreau cucerirea Moldovei, ocuparea capitalei acesteia, Iași, și destructurarea statului român. Or în cadrul acestui front larg era necesară o cantitate impresionantă de informații operative sigure și exacte cu privire la dispunerea forțelor inamicului, înzestrarea cu armament, starea morală a efectivelor, manevrele de oameni și materiale, gradul de asigurare logistică, poziții strategice amenajate din timp, planuri de luptă, amenajări genistice, starea de spirit a populației civile din teritoriul ocupat, căi de comunicație, drumuri de rocadă, locul rezervelor și distanța la acestea.

Pe frontal de sud al armatelor I și a II-a române, s-au cules, transmis și primit regulat informații de valoare operative asupra dispozitivelor trupelor germane și despre comandamentul General al Puterilor Centrale de

³¹ Borcea Stefan, Vasile Chilian, *Eroul vrancean condamnat la moarte în timpul ocupației germane din Primul Război Mondial*, document aflat pe https://adevarul.ro/locale/focsani/foto-vasile-chilian-eroul-vrancean-condamnat-moarte-timpul-ocupatiei-germane-razboi-mondial-1_538e0f460d133766a844872b/index.html, accesat la 10 06 2019.

³² *Ibidem*.

la Focșani, prin agenți trimiși în punctul Doagă, de către șeful Serviciului de siguranță din Focșani – Guta Iacob, care rămase în teritoriul ocupat. Informațiile erau culese cu sprijinul unor patrioți din teritoriul ocupat și transmise în Moldova printr-un loc secret folosit drept căsuță poștală – greu accesibil. Alte documente de arhivă atestă că s-au folosit și porumbei călători pentru transmiterea de informații codificate din teritoriul ocupat spre comandamentele armatei române din Moldova. Agenții centrului informativ din Focșani au înregistrat aproape zilnic mișcările armatei germane comandate de Mackensen, în vederea ofensivei din vara anului 1917. Aceste informații au servit Marelui Cartier General al armatei române în organizarea contraofensivei de la Mărășești³³.

Germanii au afirmat că pierderile mari suferite de ei în lupta de la Mărășești s-au datorat *în mare parte spionajului românesc*³⁴.

Prin preluarea puterii de către bolșevici, rușii roșii au trecut la promovarea de sloganuri care îndemnau pe noii împuterniciți ai guvernului provizoriu să facă demersurile necesare încheierii păcii și să dea ordin de reîntoarcere trupelor rusești într-o în țară răvășită de revoluție. Acest demers al puterii sovietelor a avut drept efect slăbirea rezistenței armatei române pe toate fronturile.

Preluând puterea în Rusia printr-o lovitură de stat, noile autorități instalate au declanșat un un val revoluționar de culoare bolșevică în toată Europa, au trecut la măsuri de temperare a distrugerilor, precum și la preparative de încheiere a păcii, promisă în octombrie, pentru a satisface armata și țărănimea. Scopul urmărit era acela de semnare a păcii și a demasca politică expansionistă a guvernelor burgheze, dar fără a lovi în Puterilor Centrale.

La 22 noiembrie 1917 a venit celebra radiogramă necifrată a lui V. I. Lenin, prin care a cerut tuturor unităților militare încheierea unor armistiții ad-hoc cu inamicul. Prevăzând evoluția evenimentelor, generalul Alexandru Averescu l-a însărcinat pe generalul Constantin Scărișoreanu cu formarea unui detașament – *Grupul Tazlău* – a cărui misiune consta în patrularea în spatele liniilor ruse „într-o manieră cât mai discretă cu putință” pentru a tatona intențiile trupelor, iar în caz de defectare să intervină rapid în breșa creată. În data de 28 noiembrie 1917, la Moinești, militarii *Grupului Tazlău* s-au confruntat cu Regimentele 6 și 195 infanterie

³³ *Ibidem* p. 23.

³⁴ *Ibidem*.

ruse, aflate într-o retragere dezorganizată și pe o direcție greșită, pe care le-au dispersat după câteva salve de artilerie. Afluența informațiilor despre propaganda bolșevică au fost transmise cu maximă rapiditate la Marele Cartier General, care, după o atentă analiză și sinteză, a cerut celor două armate române să urmărească și să combată aceste acțiuni³⁵.

Fig. nr. 7 – G-ral Alexandru Averescu

Acțiunea serviciilor de informații militare s-a desfășurat în întreg teritoriul național, desfășurând activitate informativă în toate zonele de operații. După cum am arătat, România a intrat în Primul Război Mondial în august 1916, ocazie cu care primele unități militare române au intrat în Transilvania prin trecătorile Munților Carpați. Forțele române au fost oprite rapid, iar armata Puterilor Centrale formată din trupe germane, bulgare și turce conduse de Feldmareșalul August von Mackensen au intrat în Dobrogea, ocupând-o, mai puțin Delta Dunării.

Generalul Alexandru Averescu, dispunând de forțe puternice, plănuiește contraatacarea forțelor lui Mackensen de dincolo de Dunăre, trecând Dunărea la Flămânda, în ideea de a bloca armata lui Mackensen în bazele sale din nordul Bulgariei. Manevra de la Flămânda a fost un eșec, iar Dobrogea rămâne sub ocupație germană.

³⁵ Alin Spănu, *Pregătirea Informativă – Contrainformativ a armatei române înaintea marilor bătălii din vara anului 1917*, p. 48.

Din nevoia de mai multă cunoaștere, Serviciul de Informații al Armatei a colaborat strâns cu structurile informative din Ministerul de Interne (D.P.S.G.). Din motive de conspirativitate au înființat Serviciul de Informații și Siguranță al Deltei/Serviciul de Siguranță al Dobrogei, precum și Secția Militară Secretă din Transilvania.

Serviciul de Siguranță al Deltei a reprezentat o structură informativă și contrainformativă creată la 6 martie 1917 când Marele Stat Major al Armatei Române intervine la Direcția Poliției și Siguranței Generale pentru înființarea în comun a unei structuri de contraspionaj militar în Delta Dunării, la conducerea căruia să fie desemnat Mihail Moruzov, șeful Biroului de Siguranță de la Pardina (structură de informații clandestine a armatei)³⁶.

Motivul înființării Serviciul de Informații și Siguranță al Deltei era acela de „a conlucra cu organele ruse la controlul mai riguros al străinilor și suspecților care mișună în diferitele localități din Delta Dunării și pe Malul Mării Negre³⁷”.

În realitate, Serviciul de Informații și Siguranță al Deltei era o *structură informativă secretă* care lucra tot sub ordinele Marelui Cartier General al Armatei române, dar deosebirea consta în faptul că era mai bine acoperită, deci cu posibilități de risc mai mici, comparativ cu rețelele de rezistență care în marea lor majoritate se organizau spontan, din dorința sinceră de a contribui la sprijinirea cauzei naționale. Mihail Moruzov refuzase practic să-și asume răspunderea reorganizării și conducerii Serviciului de informații al armatei pe motiv că „un asemenea aparat nu se poate improviza³⁸, dar în schimb a acceptat „să înjghebeze“ un aparat tehnic pe frontul dobrogean și țărmul Mării Negre, cu sediul la Ismail-Sulina. Din punctul de vedere al efectivului acesta era puțin numeros, câțiva agenți experimentați – pe care Moruzov nu i-a destăinuit niciodată –, dar care aveau de partea lor pescari lipoveni din Deltă și alți locuitori ce cunoșteau rețelele de traficanti sau aveau posibilități mai simple de infiltrare. Principala misiune a acestei structuri informative secrete era de a penetra în rețelele inamicilor în scop de contracarare a acțiunilor de spionaj desfășurate împotriva armatei române. A acționat în zona Deltei Dunării întrucât aceasta constituia un

³⁶ Sorin Aparaschivei *op. cit.* p. 362.

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ Cristian Troncotă, *op. cit.* p. 23.

punct strategic important folosit pentru traficul de informații și trecerea clandestină a agenților secreți dintr-o parte și alta a frontului³⁹.

Dintr-un raport întocmit în 1934 de Moruzov, intitulat „Expunere asupra serviciilor de informații ale Armatei”, aflăm și cifre de bilanț al activității contrainformative a Serviciului de informații, care, a reușit capturarea a 156 de spioni dintr-un total de 178 câți fuseseră trimiși în liniile de apărare ale armatei române de Serviciul de informații al armatei germane”. Același document mai menționează că „inamicul „n-a reușit să distrugă niciun depozit de muniții, de aprovizionare, nici vase, cum s-au petrecut lucrurile în zona celorlalte fronturi⁴⁰”.

Din același raport mai rezultă că *s-au putut dejuca toate operațiile armatei bolșevice și acapara toate depozitele rusești, subsemnatul reușind, din ordinal Marelui Cartier General, ca prin diferite mașinațiuni să devin comandant al trupelor roșii, care apoi au fost dizolvate*⁴¹. Moruzov a reușit în mod spectaculos, potrivit mărturisirii sale, *incursiunea pentru capturarea colonelului german Friedrich von Mayer, care conducea aparatul informativ german pe frontal dobrogean și țărmul Mării Negre, la km.78, înapoia frontului. Acțiunea a reușit și ofițerul a fost adus în zona noastră de operații*⁴².

La 4 august 1919, Mihai Moruzov a fost numit șeful *Serviciului Special de Siguranță din Dobrogea cu sediul la Constanța*⁴³, în ciuda faptului că DPSG, prin experimentatul polițist Romulus P. Voinescu, avea unele îndoieli asupra loialității lui.

Activitatea lui Mihail Moruzov va fi cercetată, din ordinal Mareșalului Ion Antonescu, de către Alexandru Gh. Ionescu, judecător de instrucție la Tribunalul Ilfov și prezentat spre analiză în septembrie 1941. Va fi sesizat Cabinetul de Instrucție de pe lângă Tribunalul Constanța care efectuează cercetările de rigoare, cercetări care duc la arestarea și destituirea sa din funcție, prin decret regal, și arestat la 15 Iulie 1920.

Experiența în domeniul serviciilor secrete de informații din Primul Război Mondial nu poate fi redusă doar la activitatea lui Mihail Moruzov atunci când s-a aflat la comanda unei structuri de contraspionaj militar în Delta Dunării. În luna noiembrie 1918 a început constituirea Gărzilor

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ Sorin Aparaschivei *op. cit.* p. 365.

⁴² *Ibidem.*

⁴³ *Ibidem* p. 367.

Naționale – organe de ordine și informații ale mișcării naționale a românilor, care au avut atribuții în ce privește realizarea unității naționale și atribuții informative și contrainformative⁴⁴.

Alături de Gărzile Naționale, documentele atestă existența unei structuri informative, numită Secția Militară Secretă (S.M.S.) care și-a desfășurat activitatea în Transilvania în perioada noiembrie 1918 – noiembrie 1919, înființat de Comitetul Român Central din Transilvania pentru a contracara activitatea dușmănoasă a elementelor diversionist-teroriste ungare⁴⁵. Activitățile informative ulterioare al SMS au contribuit la obținerea succeselor campaniei militare românești din Ungaria, desfășurate împotriva instaurării sovietelor în această parte de Europă cu sprijinul liderului maghiar bolșevic Bela Kuhn.

Acest serviciu de informații, unic în felul lui și foarte apropiat de cerințele moderne ale timpului, avea 31 de membri interni și 46 externi, fiind organizat pe patru secții: o secție de spionaj și informații politice (condusă de medicul Carol I. Sotel), o secție militară (condusă de Emilian Savu), o secție de propagandă (al cărei șef era inginerul Gheorghe Chelemen) și o secție muncitorească (condusă de preotul militar dr. Iuliu Florian)⁴⁶.

Realizări concrete ale Serviciului Militar Secret au fost descrise de Aurel Gociman, într-o lucrare intitulată *România și revizionismul maghiar*, apărută în 1934, în care a publicat și 13 documente (rapoarte). Prin conținutul lor, rapoartele atestă din plin veridicitatea următoarelor afirmații: „Membrii acestei organizații [SMS-n.N.] au dat dovadă de un curaj și o disciplină extraordinară, și de numele lor sunt legate multe acte de eroism românesc, înainte și după intrarea Armatei Române [în Ardeal – n.n.]. Amintim câteva: au demontat 16 tunuri ungurești din Cetățuia Clujului, cu care secuii vroiau să iasă în întâmpinarea armatelor române; la Dej au demontat 6 tunuri; au cutreierat tranșeelesecuiești făcând rapoarte și spionaj; au adus documente secrete din Budapesta; au reușit să pună mâna pe arhivele profesorului Apathi; au scăpat pe mulți români condamnați la moarte în Ungaria; pentru Conferința de pace au furnizat acte de mare

⁴⁴ https://www.history.ro/sectiune/general/articol/serviciile-de-informatii-romanesti-in-timpul-primului-razboi-mondial?fb_comment_id=1832031340141546_1835172479827432&fbclid=IwAR3G8hhJaXn_dsNu_x99-5vLfYBoQv-rJVG_XqU2pGaFRopCLqOlKNqp_4, accesat la data de 20 06 2019.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Cristian Troncotă, *op. cit.* p. 26.

preț pentru interesele românești; au prins spioni ungari; au confiscat multe milioane de coroane transmise din Budapesta ungarilor din Ardeal; au înființat gărzii naționale la sare și consilii; au constituit linii telegrafice secrete, prinzând ordinele ce s-au dat din Ungaria sfaturilor și gărzilor ungurești din Ardeal etc. La rugămintea Comandamentului trupelor române din Transilvania, această organizație [S.M.S. – n.n.] a funcționat până la data de 1 noiembrie 1919, servind cu același eroism cauza românească⁴⁷.

Nu am putea închide modestul capitol privitor la Secția Militară Secretă a armatei în acțiunile ei informative contra intruziunii Ungariei pe spațiul românesc, fără să amintim că spionajul maghiar și-a întins către Transilvania antene de supraveghere, pentru orice mișcare importantă a românilor în planul politicii externe și al celui militar. Nu au fost omise acțiunile de propagandă permanentă pe spațiul transilvan cu scopul de combatere a iredentismului antimaghiar, în speță cel românesc, ținta principală constituind-o Partidul Național Român (P.N.R.) din Transilvania.

Guvernele ungurești din anii 1907–1918 au procedat în mod strâns și unitar în politică lor față de români, conform planului secret din cartea lui Anton Huszar (Herscovitz), translator în ministerul de interne austro-ungar. Cartea lui A. Huszar, tipărită la secret și în foarte puține exemplare, a fost descoperită prin grija lui Iuliu Maniu, președinte al Consiliului Dirigent care a trimis un înalt funcționar al acestui for, la Budapesta, unde a descoperit, în Ministerul de Interne maghiar un al doilea exemplar al cărții. *Direcțiile de luptă împotriva românismului propuse de Anton Huszar se refereau la distrugerea unității demografice a românilor ardeleni, maghiarizarea Bisericii greco-catolice române, desființarea autonomiei Bisericii Ortodoxe Române, maghiarizarea învățământului, interzicerea culturii românești în Transilvania, desființarea presei românești și a organizațiilor politice a ardelenilor, precum și împiedicarea accesului românilor la instituțiile financiare*⁴⁸.

Această acțiune a fost rezultatul cunoașterii mecanismelor administrației maghiare când de la tribună Parlamentului maghiar combătea cu severitate politică de maghiarizare forțată a românilor ardeleni, nu cu fraze goale. Ci având, ca teme, argumente istorice, juridice și politice.

Iuliu Maniu, se pronunță în Dieta Maghiară pentru autonomia

⁴⁷ *Ibidem.*

⁴⁸ Sursa: <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2015/03/01/din-vremea-cand-in-ungaria-maghiarizarea-numelor-populatiilor-nemaghiare-era-parte-a-politicii-de-dez-nationalizare/>, accesat la data de 10.06.2019.

Transilvaniei în cadrul monarhiei austro-ungare, un fel de „Federalizare”, acceptată de monarhul de la Viena, pe principiul egalității între națiunile existente și pentru activism politic, inclusiv în Parlamentul de la Budapesta. Și ca vicepreședinte al P.N.R. din 1904, și ca deputat din 1906 în Parlamentul Ungariei, I. Maniu luptă neobosit pentru drepturile românilor din imperiu⁴⁹.

Clasele dominante maghiare obișnuite să promoveze o politică imperial de dominare și exploatare a românilor transilvăneni în decursul istoriei, nu au putut accepta faptul că, în toamna anului 1918, au pierdut orice poziție dominantă pe toate planurile: teritorial, politic, economic și militar.

Exponenții guvernului ungar, nu au acceptat realitatea și au căutat să împiedice prin orice mijloace integrarea teritoriilor pierdute, provocând incidente regretabile, multe soldate cu morți și răniți atât în rândurile populației civile, consiliilor și gărzilor naționale române, cât și a trupelor eliberatoare, cum au fost cazurile de la Ueiuș, Beliș, Tg. Lăpuș, Cufoaia, Ileana, Beiuș, Zalău, Țigani etc.⁵⁰.

Generalul G.D. Mărdărescu⁵¹, ne reține atenția că modalitatea de acțiune ale structurilor informative ale armatei ungară asupra felului cum obțineau date și informații despre armată română. *Informațiile cele mă bune le căpătau ungarii prin Comitetul Central comunist de la Viena, apoi de la diferiți negustori care călătoreau din România în Ungaria, prin aeroplane și în fine, de la prizonieri. Prin aceste mijloace, ungarii erau informați că în întreaga Transilvanie sun 5 divizii*⁵². Același autor, ne mai spune că pentru menținerea moralului trupe, comandanții unguri ascundeau adevărata realitate despre potențialul armatei române, *ei spuneau oamenilor, că celelalte divizii românești sunt în Vechiul Regat și în Dobrogea, unde e gata să*

⁴⁹ Stan Petrescu, Iuliu Maniu – *Lumini și umbre. O viață închinată Marii Uniri și propășirii României Mari*, Volumul XI, *Retrăiri Istorice în veacul XXI*, București, Editura Ro.Cart, 2018, pp. 166–167.

⁵⁰ Traian Valentin Poncea, Aurel Rogoian, *Spionajul ungar în România*, București, Editura Elion, p. 19.

⁵¹ Gheorghe D. Mărdărescu (n. 4 august 1866, Iași – d. 5 septembrie 1938 Bad Nauheim, Germania) a fost un general al armatei române, decorat de Regele Ferdinand și Regina Maria cu Ordinul militar Mihai Viteazul clasa a III-a pentru acțiunea contra regimului bolșevic al lui Béla Kun. A fost Ministru de Război între anii 1922–1926. Sursa: Wikipedia.

⁵² *Ibidem*, Cristian Troncotă.

*izbucnească revoluția, precum și în Basarabia unde se așteaptă intrarea rușilor*⁵³. Pentru a trezi sentimente naționaliste, li se spunea că „în secuime⁵⁴ sunt lupte între români și secui”. Propaganda comunistă, în realitatea dezinforma propriile lor trupe, mergând până acolo încât *prizonierii români erau forțați în a da declarații false, în sensul că numai siliți de preoți și învățători vin la mobilizare. Aceste declarații false erau apoi „tipărite în culoare roșie vizibilă și sfâșiate, pentru a fi citite de trupă*⁵⁵.

Generalul G.D. Mărdărescu precizează că măsurile luate de comandantul armatei roșii ungare în vederea acțiunilor ofensive contra armatei române „au fost aflate la timp, prin diferite mijloace ale Serviciului de informații. Ca metode s-au folosit interceptarea radiogramelor armatei ungare, interogarea prizonierilor și diferiților particulari, precum și studiul documentelor găsite asupra dezertorilor și prizonierilor⁵⁶.

Fig. nr. 8 – G-ral G.D.Mărdărescu, sursa: internet

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ Trei Scaune, Ciuc și Odorhei

⁵⁵ *Ibidem*, Cristian Troncotă.

⁵⁶ *Ibidem.*

Din coroborarea de date și informații, structurile informative ale armatei române au reușit să stabilească efectivul total al Armatei Roșii Maghiare, în ajunul ofensivei, care se ridica la aproximativ 160–175 de batalioane cu un efectiv de 80.000–90.000 arme și 127 companii mitraliere cu 964 de piese, precum și faptul că atacul contra armatei române urma să se producă în noaptea de 19–20 iulie 1919. Toate acestea constituie dovezi indubitabile asupra rolului important pe care structurile informative ale armatei române l-au avut în fundamentarea ordinilor operative și planurilor de campanie⁵⁷.

Armata de scursură roșie a ungarilor, neacceptând sub nicio formă dezintegrarea teritorială a Transleithaniei (stat numit colocvial Ungaria), au lansat puternice atacuri sângeroase asupra Transilvaniei, numai că această cruciadă maghiară s-a terminat cu intrarea victorioasă a armatei române în Budapesta (3–4 august 1920), cu această victorie răsunătoare încetând orice rezistență a bolșevicilor maghiari.

Tricolorul României a fost arborat pe turla Parlamentului de la Buda, iar alături a fost pusă, simbolic, și o opincă a ostașului-țăran drept aver-timent „că lucrătorii gliei” nu vor pregeta, dacă va fi vreodată nevoie, să revină la Budapesta să-și reia opinca înapoi⁵⁸.

Supravegherea informativ-contrainformativă a reîntregirii teritoriale românești, în condițiile întoarcerii în țară a foștilor prizonieri de război, fiecare cu mentalități ale armatelor din care proveneau (germană, austro-ungară, bolșevică) și ale situației militare de la frontierele Basarabiei și Bucovinei, a fost o necesitate de prim rang motiv pentru care s-a procedat la reorganizarea armatei și a serviciilor de informații militare.

În vederea demobilizării armatei în 1 iulie 1918, Nicolae Condeescu, prin raportul nr. 289 din 28 aprilie 1918, propunea ca după demobilizare să se înființeze la M.St. M o secție a informațiilor, compusă din două birouri: Biroul 1 Informații și biroul 2 contrainformații. Astfel, în baza Înaltului Decret nr. 1010 din 1918, la începerea demobilizării generale a Armatei, M.C.G., prin Ordinul de zi nr. 36 din 01 mai 1918, la Secția a IV-a au fost organizate cele două birouri. Primul șef al acestui birou a fost numit mr. Ioan Țăranu, confirmat și în Ordinea de Bătăie a MCG din 15 septembrie 1918⁵⁹.

Ordinul în cauză atestă actul de naștere al contrainformațiilor

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Traian Valentin Poncea, *op. cit.* p. 22.

⁵⁹ Stan Petrescu, *O sută de ani de contrainformații militare – Nefas este nocere patriae*, București, Revista Infosfera, anul X nr. 4/2018, p. 69.

Fig. nr. 9 – Interogarea prizonierilor pe front de către serviciile militare de contrainformații românești. Sursa: Serviciul fotografic al armatei

militare, această structură având corespondenți la toate eșaloanele și oferind comandanților sprijinul informativ necesar la protecția acțiunilor militare.

La circa un an de la această reorganizare, la 28 octombrie/10 noiembrie 1918 are loc a doua mobilizare a armatei române, acordându-se atenție pregătirii ei pentru campaniile ce vor urma. La 18 aprilie 1919 prin Înaltul Decret Regal cu nr. 1979, prin care se aprobau modificările și completările la la Legea de organizare a Ministerului de Război, s-a procedat la o nouă reorganizare a Serviciilor de informații, cu o structură mult mai complexă. A fost creată Secția a 5-a informații și contrainformații pusă sub comanda colonelului Constantin Bălcescu. Ea a fost inclusă în diviziunea a II-a a M.St.M. și era organizat pe două birouri. Biroul 1 informații dispunea de 4 subbirouri (1. Studiul armatelor din Balcani; Studiul armatelor din Vest; 3. Studiul armatelor din Est, plus Germania și Austria; și 4. Redactarea și tipărirea buletinelor de informații periodice, broșuri cu studii făcute asupra armatelor străine și lunară pregătitoare, privind cursurile de informații).

Biroul 2 contrainformații era structurat doar pe două subbirouri (1. – Culegerea și adunarea prin agenți a informațiilor secrete din țările străine și Serviciul columbofil⁶⁰ și 2. – Serviciul de contrainformații, contraspionaj, propagandă și cenzură)⁶¹. Totodată, s-a revenit la numirea de

⁶⁰ Transmiterea informațiilor cu ajutorul porumbeilor călători.

⁶¹ Cristian Troncoț, *op. cit.* p. 25.

atașați militari în capitalele țărilor aliate (Paris, Roma, Praga, Varșovia, Washington, Londra și Belgrad), aceștia ținând de Biroul 1 din Secția 5-a.

Prin toate aceste măsuri adoptate, urmare anilor de război, și transpuse în norme și practică, armata română a pus în valoare reală, întregul său potențialul de intelligence pe care îl deține. Alături de trupele combatante, structurile informative și contrainformative, conceptualizate, reorganizate și profesionalizate, au asigurat un puternic și continuu flux de informații cu privire la inamic, concomitent cu desfășurarea unor acțiuni de contrainformații și contrapropagandă dintre cele mai eficiente.

Sacrificiul deosebit al soldaților și ofițerilor români în luptă, cât și al celor care desfășurau activitate informativă pe frontal secret, folosind resurse de aviație în acțiuni de vânatoare-bombardament, pentru realizarea de recunoașteri aeriene foto a dispozitivului inamic, pentru lansarea cu manifeste de propagandă, scrisori, și instrucțiuni destinate și, persoanelor aflate sub ocupație”, de urmărire a zeppelinelor dușmane, de apărare a liniei frontului, dar și de dirijare a focului artileriei, și mai ales, de, plantare sau de recuperare” a unor informatori români, aflați în spatele liniilor inamice, acțiuni operative de excepție care au contribuit, efectiv, la marile victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, din vara anului 1917. Aceste succese militare uriașe au avut profunde consecințe interne și externe atât în plan militar, dar și politic, pregătind Marea Unire de la 01 Decembrie 1918.

Cea de-a doua mobilizare a armatei române (10 noiembrie 1918), considerat a fi dat startul celei de-a doua campanii, în planul informațiilor, a dat o mare importanță doctrine informațiilor, pentru că a fost mai bine precizată și răspândită în toate structurile de informații ale armatei, ceea ce a condus la înfrângerea Puterilor Centrale, Austro-Ungaria – stat multi-național care s-a dezmembrat, 1918, toată suflarea românească văzându-și îndeplinit idealul unității lor în fruntariile aceluiași stat. În același timp, sfârșitul primei conflagrații mondiale, urmare tratatelor de pace încheiate la Paris, a determinat statul român să procedeze urgent la o evaluare a noii poziții geografice a țării și a configurației geostrategice în care se găsea acesta.

Pe timpul campaniei din Ungaria (anul 1919) structurile de informații militare românești au lucrat cu mult profesionalism din punct de vedere informativ, obținându-se informații de valoare operative importante mai ales după ce, în spatele liniilor inamice, fusese instalat un serviciu de informații acoperit extrem de eficient.

Acest serviciu de informații a semnalat pe lângă Planul de campanie ungar și orele exacte ale atacului și începerii bombardamentelor de artilerie, semnalări în totul verificate de desfășurarea evenimentelor⁶².

Succesele acțiunilor militare și informative propria au avut drept linie de pornire cunoașterea în detaliu a obiectivelor strategice ale Puterilor Centrale în domeniul informativ-contranformativ. Căci pentru realizarea obiectivelor lor, inamicul nostru a desfășurat o intensă campanie informativă printre cetățenii români din teritoriile ocupate, au creat rețele informative puternice din timp de pace, plantându-le în fâșia trupelor românești, au introdus măsuri polițienești dure de reprimare a oricărei acțiuni de rezistență românești prin executarea agenților organelor de informații și contrainformații românești, au utilizat din plin mijloace de culegere tehnice de informații (aviație, dirijabile, interceptări telefonice), au desfășurat intense acțiuni de propagandă antiromânească, de război informațional, acțiuni psihologice pentru diminuarea moralului populației, au introdus cenzură.

Drept consecință, Marele Cartier General al armatei române a trecut la așezarea pe noi baze a serviciului informațiilor, hotărând ca prin activitatea informativ-contrainformativă să obțină informații pentru concretizarea planurilor de campanie ofensive. Necesitatea era urgentată de cerințele frontului care trebuia concretizate în acțiuni, în pași de urmat. Experiența de campanie, ajutorul dat de misiunea generalului francez Henri Mathias Berthelot, ca și schimbul de informații cu structurile altor armate aliate, au scos în evidență concluzii importante.

În primul rând această primă conflagrație mondială a reprezentat teatrul a trei evoluții distincte: importanța crescută a serviciilor de informații tehnice în cadrul armatelor, o nouă concepție de integrarea a tehnicii cu resursa umană, cooperarea internațională aliată și reorganizarea structurilor militare de informații, revoluționându-se locul și rolul serviciilor de informații în funcționarea statului și a structurilor de forță ale acestora, în principal, forțele armate.

Aceste evoluții au condus la reconfigurarea obiectivelor în domeniul

Fig. nr. 10 – G-ral Henri Mathias Berthelot, sursa: internet

⁶² DIM, *op. cit.* p. 67.

informațiilor militare românești, urmărindu-se îndeplinirea pe mai multe direcții: *reorganizarea structurilor informativ-contrainformativă, crearea de rețele profesionalizate în spatele liniilor inamice, supravegherea în detaliu a tuturor locurilor și zonelor frontului în scopul depistării agenților și spionilor infiltrați la inamic, precum și măsuri politico-diplomatice și militare fundamentale pe fluxul informațional pentru contracararea propagandei antiromânești*⁶³.

În raport de aceste direcții de acțiune, s-au îmbunătățit metodele, mijloacele și procedeele de culegere de informații, s-au introdus mijloace tehnice moderne de culegere de date și informații, urmare sprijinului acordat de Misiunea Militară Franceză și cooperării strânse cu aceasta. S-a folosit cu mai mult profesionalism cercetarea prin luptă, folosirea mijloacelor de cercetare aeriene (avioane, aerostate), s-au întrebuințat mijloace de transmitere a datelor criptate prin telefon, prin curieri dotați cu mijloace tehnice de transport aeriene, navale și auto, nerenuțându-se la mijloacele tradiționale de transmitere a informațiilor cum ar fi mijloacele columbofile (porumbeii călători), flotoare miniaturizate (sticle plutitoare), semne și semnale luminoase, C.P.I.⁶⁴ (căsuță poștală impersonală) etc.

De asemenea, s-au folosit și alte mijloace cum au fost exploatarea informativă a comercianților, turiștilor, prizonierilor, transfugilor și refugiaților. Aceștia din urmă *constituie, într-adevăr, un mediu dezrădăcinat și interlop, privilegiat, pentru recrutarea de agenți ori strângerea de informații de pe teritoriul de unde provin*⁶⁵.

S-au organizat și folosit cu succes pătrunderea secretă în obiectiv, infiltrarea, interceptarea conspirată a corespondenței, ambuscadă, jocul operativ, combinațiile informativ-operative, sustragerea de documente, intoxicare cu ajutorul agenților dublii, șiretenia militară, inducerea în

⁶³ Cristian Troncotă, *op.cit.* p. 27.

⁶⁴ (1) termen care semnifică un loc discret, folosit pentru depunerea/ridicarea unor mesaje sau obiecte pe timpul efectuării legăturii impersonale între cadrul și agentul aceleiași serviciu de informații. (2) Căsuță tainică – loc ales sau amenajat special, destinat și folosit pentru depunerea și prelucrarea materialelor informative sau a mijloacelor destinate desfășurării activității de informații. (3) Ascunzătoare – loc natural ori special amenajat într-un spațiu închis sau deschis, destinat ascunderii unor materiale compromițătoare pentru un agent sau cadrul de informații (chei false, speracluri, substanțe corozive, harti, documente).

Sursa: http://detectivsauinvestigatorprivat.blogspot.com/2012/03/dictionar-explicativ-specific_23.html, accesată la data de 10. 06. 2019.

⁶⁵ Apud Oliver Forcade și Sebastien Laurent, *Serviciile secrete. Puterea și informația secretă în lumea modern*, Chișinău, Editura CARTIER Istoric, 2008, p. 135.

eroare, contrapropaganda și contra contrapropaganda. Dar poate cel mai mult a contat în valorificarea informațiilor efectuarea de analize și sinteze calitative ale acestora, la nivel tactic și operațional, cu ocazia marii noastre ofensive de la Mărășești și Oituz și a campaniei de la 1919 contra Ungariei roșii.

Experiența de război acumulată în domeniul informațiilor și contrainformațiilor, rezultată din desfășurarea campaniilor Primului Război Mondial, a fost completată și cu sprijinul remarcabil pe care l-au adus zecile de mii de români civili, bărbați, femei și copii, de pe tot cuprinsul țării, animați de un dezvoltat instinct statal, de o înaltă conștiință națională și de un puternic sentiment patriotic. Strategii militare de la Marele Stat Major al armatei române au topit și valorificat întreaga experiență de război a neamului românesc în documente, rapoarte și ordine care au stat, ca materia documentar de primă mână, la baza fundamentării doctrine informațiilor românești.

În așezarea pe noi baze a serviciului informațiilor au intervenit necesitatea și un dublu sprijin. Necesitatea era reprezentată prin cerințele frontului, cărora trebuia să le de satisfacție. În ceea ce privește sprijinul în ordinea normală a sosirii lui, acesta a fost găsit în primul rând prin propria experiență și în al doilea rând prin ajutorul dat de Misiunea Militară Franceză (comandantul, cartierul și mulți ajutoari) [...]

Rezultat al acestei forțări, într-un timp relative scurt, găsim apărând un document de importanță, document care, prin răspândirea lui, fixează doctrina Serviciului de informații. Este vorba de Instrucțiunile asupra organizării și funcționării Serviciului de informații⁶⁶.

La finalul aprecierilor pe care analiștii vremii le-au făcut asupra evoluției Serviciului de informații militar român în timpul războiului pentru reîntregirea patriei, se precizează că s-a profitat de experiența războiului, serviciul de informații fiind organizat și funcționând conform marii experiențe făcute. Atribuțiunile sale au devenit destul de clare și bine definite și activitatea s-a fost intensă, Serviciul este ușurat prin prezența ofițerilor ce au lucrat în acest domeniu în timpul campaniei⁶⁷.

Putem afirma, fără putință de tăgadă, că întreaga campanie 1916–1919 a însemnat, în istoria militară a poporului român, o etapă substanțială în evoluția artei și puterii informațiilor militare. *La această etapă de importanță*

⁶⁶ DIM, *op.cit.* p. 68.

⁶⁷ *Ibidem.*

excepțională ne considerăm îndreptățiți ca, pe baza datelor și concluziilor analiștilor vremii, evidențiate mai sus, să afirmăm cu convingere că Serviciul de informații militare al armatei române a reușit să treacă cu succes marele examen la care a fost supus, să se maturizeze, să-și clarifice și perfecționeze organizarea, atribuțiile și metodologia, să-și definească o doctrină a informațiilor adecvată și să-și profesionalizeze personalul, aducându-și o contribuție importantă la efortul general al armatei și al poporului român, la încheierea victorioasă a războiului de reîntregire a neamului și la desăvârșirea făuririi statului național unitar român în granițele sale firești visul de veacuri al tuturor românilor⁶⁸.

Sfârșitul primei conflagrației mondiale aduce la îndeplinire visul multiseclar al românilor de pretutindeni de a se reuni într-un singur stat, cel al României Mari. Desăvârșirea statului național unitar român a fost rezultatul hotărârilor plebiscitare ale populațiilor românești din provinciile aflate sub dominație străină de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, din anul 1918, iar toate aceste hotărâri aveau să fie consfințite prin alte hotărâri istorice, de astă dată, internaționale, ale Conferinței de Pace de la Paris din 1919–1920. Aceste Tratatate, încheiate între puterile câștigătoare (Aliate și cele Asociate) și cele învinse, au fost semnate după îndelungi tergiversări și pertractări, încercându-se punerea în dificultate a cererilor României. Marile puteri semnatare, în definitiv, prin semnătura lor au sancționat victoria aliată obținută pe câmpul de bătaie, la capătul căreia sacrificiile românilor s-au ridicat la un milion de ființe umane și pierderi materiale enorme.

Istoria a consemnat pentru posteritate zbaterile, mergând până la părăsirea Conferinței de Pace a marelui om politic și patriot Ion C. Brătianu, primul ministru al României și președinte al delegației noastre la conferință, față de frecventele încercări ale „celor mari” de a umili și a dezavantaja țara noastră, în ceea ce privește condițiile și clauzele păcii. Mai mult, în septembrie 1919, atunci când a fost invitat să semneze Tratatul de Pace cu Austria, I.C. Brătianu a prezenta regelui demisia sa și a guvernului ce prezida, motivată de faptul că, Consiliul Suprem (Consiliul Celor Patru) al Conferinței de Pace de la Paris a nesocotit tratatul de alianță semnat de România cu Puterile Antantei, în august 1916, cu prilejul intrării în război și a impus țării noastre condiții incompatibile cu demnitatea, neatârnrarea și interesele sale economice⁶⁹.

Cu privire la reîntregirea țării, tratatul cel mai important a fost cel

⁶⁸ *Ibidem.*

⁶⁹ Jipa Rotaru, *De la Trianon la Dictatul de la Viena. 75 de ani de la dezmembrarea României*

semnat între Puterile Aliate, considerate învingătoare în Primul Război Mondial, și Ungaria, la 4 iunie 1920, în palatul Marele Trianon de la Versailles. Completând pe cel de la Saint-Germain-en Laye cu Austria (10 septembrie 1919), el a sancționat definitiv procesul de dezmembrare al Dualismului Austro-Ungar. În urma Tratatului de la Trianon, pe harta Europei a reapărut, statul ungar și cel austriac. Și, cel mai important, Transilvania a fost alipită României. Prin urmare, „Cisleitania” devine Austria, pierzând teritorii cehe, poloneze, sloveno-croate, românești din nordul Maramureșului, din Transcarpatia și nordul Moldovei, iar „Transletania” devine Ungaria, pierzând teritoriile slovace, sârbești-românești din Backa, Voivodina, Transilvania, Banat, Partium, jumătatea sud-estică a Maramureșului.

Împăratul Carol I de Habsburg, văzând cum se destramă un imperiu construit pe rapt și forță, alcătuit din diverse naționalități care, ca număr, întreceau adevărații cetățeni ai imperiului (unguri și austrieci), a încercat să facă unele concesii, publicând, la 3/16 octombrie 1918, manifestul intitulat „Către popoarele mele credincioase”. Augustul împărat, văzând pericolul dezintegrării propriului imperiu, a încercat reorganizarea Austro-Ungariei într-o federație de șase state „independente” (austriac, ungar, ceh, iugoslav, polonez și ucrainean), Transilvania și Bucovina urmând să rămână în continuare componente ale Ungariei. Utopicul Manifest, propus de Carol I la 3/16 octombrie 1918, de la început sortit eșecului, urmărea transformarea Austriei într-un stat federativ, „în care fiecare popor să formeze o comunitate de stat proprie, în cuprinsul teritoriului lui”, păstrând, însă, „integritatea țărilor Coroanei sfinte a Ungariei”⁷⁰.

Tratatul de la Trianon punea capăt unei îndelungi și profunde nedreptăți istorice, trecând Transilvania de sub dominația maghiară, în compunerea firească a statului național român. *Ungaria – se stipula în articolul 45 al Tratatului – renunța în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungară situate dincolo de fruntariile Ungariei, așa cum sunt fixate la art. 27, partea a II-a și recunoaște prin prezentul Tratat sau prin orice alte tratate încheiate în scop de a regula afacerile actuale ca făcând parte din România*⁷¹.

Mari, R. Vâlcea, Volumul Stiinta, istoria, *Armata și serviciile speciale în apărarea României*, Rotarexim S.A., 12–14 iunie 2015, p. 270.

⁷⁰ Pe larg, *În apărarea României Mari*, București, Editura Enciclopedică, 1994.

⁷¹ Jipa Rotaru, *op.cit.* p. 271.

Întârzierea semnării Tratatului de Pace cu Ungaria s-au datorat unor factori de risc externi, care au generat o serie de evenimente politico-militare din vara anului 1919.

Un factor de risc important îl constituia revizionismul și spionajul.

Rusia sovietică nu recunoștea legitimitatea unirii Basarabiei cu România, dar era preocupată de instaurarea bolșevismului în Ungaria, *Moscova nu a ezitat astfel să folosească exportul de revoluție*⁷².

De asemenea, revizionismul ucrainean, până la trecerea sub autoritatea sovietelor de la Moscova, 1921, a trecut la intimidarea și presiuni pe statul român încă din vara anului 1919 când „*Guvernul ucrainean*” *declara că nu dorește a discuta chestiunea frontierei actuale între cele două state, considerând Nistrul ca frontieră definitivă între ele și dorind să stabilească pe această frontieră relațiuni de cea mai bună vecinătate*⁷³.

Revizionismul maghiar a fost unul din factorii de risc interni și externi cei mai puternici, cei mai sângeroși și dramatici, urmare a presiunilor foarte puternice asupra statului român, cu consecințe la fel de grave ca și revizionismul sovietic.

Așadar aici nu se sfârșește bine războiul, căci revizionismul maghiar începe un altul, care va dura până în ziua de azi, deoarece clasele dominante ungurești, vârful de lance cel mai dur și reacționar al fostei monarhii dualiste austro-ungară, nu a dorit nici în ruptul capului să admită că au pierdut, în toamna anului 1918, toate pozițiile dominante pe care le deținuseră în teritoriile ocupate pe nedrept. În toamna anului 1918 și iarna anului 1919, grupări, formațiuni paramilitare și organizații, de sorginte naționalist șovină, alcătuită din elemente naționalist-șovine provenite din rândul nemeșilor și burgheziei maghiare, din rândul fostelor cadre ale aparatului administrativ și polițienesc, ale armatei cezaro-crăiești, „vor constitui temelia și forța de șoc a regimului fascisto-hortist, instaurat la 1 martie 1920”⁷⁴, primul regim fascist din Europa.

Față de această situație dramatică, Marele Cartier General – Serviciul de Informațiuni, cu misiuni de informare și propagandă, trimite înaintea trupelor române în teritoriul neeliberat al Transilvaniei și ținuturilor

⁷² Cristian Troncotă, *România și frontul secret*, București, Editura Elion, 2008, p. 108.

⁷³ *Ibidem* p. 110.

⁷⁴ Vasile Bobocescu, *Acțiuni subversiv-teroriste ungare în toamna anului 1918 pentru înăbușirea luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania*, București, Revista Securitatea nr. 4 (84)/1988, Editura Ministerul de Interne, p. 53.

vestice ofițeri ardeleni de informații pentru contracararea revizionismului maghiar.

Rapoartele înaintate de aceștia M.C.G., rezultat al unei munci informative desfășurate în condiții de clandestinitate, implicând chiar riscul pierderii vieții, au constituit un ajutor prețios pentru pregătirea și desfășurarea cu succes a tuturor acțiunilor politico-diplomatice și militare întreprinse, convergent, de autoritățile decizionale de la București și Sibiu în vederea consolidării unirii celei mari.

Astfel, locotenentul Radu Ion (agentul nr. 66) informează M.C.G., la 19 ian. 1919, despre: situația populației române din orașul Satu-Mare; primirea generalului Berthelot; propaganda antiromânească, inclusiv răspândirea zvonului că în România a izbucnit revoluția. Același agent raportează, în 10 ianuarie st.N. 1919, despre cele observate în Carei și localitățile din partea de nord-vest a județului Sălaj: luarea cu forța în armata maghiară; scăderea moralului unor conducători locali, datorită întârzierii cu care înainta armata română și a propagandei desfășurate de guvernul maghiar prin presă⁷⁵.

Fruntași ai Partidului Național Român din Beiuș, Arad, Oradea, Satu Mare și din alte localități de pe întreg cuprins al Transilvaniei, au fost, de asemenea, asasinați în primăvara anului 1919⁷⁶.

O situație îngrijorătoare este semnalată și de agentul nr. 20391, în raportul său asupra situației din partea de sud a comitatului Bihor, întocmit la Sibiu, în 17/30 ianuarie 1919: „De când cu zvonurile răspândite atât de tare că Armata Română nu va ocupa Bihorul, ba chiar și Clujul o să fie evacuat, ungurii fac totul pentru ridicarea moralului și sentimentului patriotic unguresc și pentru demoralizarea românilor. Trimit agenți socialiști-comuniști prin toate părțile, îndemnând la răzvrătire. S-au luat măsuri, firește, din partea Gardelor Române, pentru a fi împiedicați în acțiunea lor; cu toate acestea, în satele din apropierea Oradiei Mari se pot strecura (...) Români, ce-i drept, neliniștiți în nădejdea eliberării, trebuie să stea în voia tuturor încercărilor (...) dușmanuluiși să țină piept, pradă, cu puține arme și muniții, dușmanului⁷⁷”.

⁷⁵ Cornel Grad, *Contribuția Armatei Române la preluarea și Consolidarea „Imperiumului în Transilvania* (noiembrie 1918 – iunie 1919), Volum Omagial, 95 DE ANI DE LA MAREA UNIRE (culegere de studii), Editura VASILE GOLDIȘ UNIVERSITY PRESS, ARAD – 2013, p. 229.

⁷⁶ Traian Valentin Poncea și Rogoian Aurel, *op. cit.* p. 20.

⁷⁷ *Ibidem*, Cornel Grad.

Mai mult, „Biroul de spionaj și de propagandă” maghiar se ocupa cu întreținerea în rândul populației, a spiritului agresiv împotriva României. În aceste împrejurări, la sfârșitul lunii decembrie 1919 a fost trimis la Oradea locotenentul Csapo Lorand a cărui misiune era de a contacta foști ofițeri ai armatei ungare, deblocați la momentul respectiv, și de a organiza cu sprijinul acestora, subunități diversioniste de tăria unei companii ce grupă circa 100 de persoane, și „patrulare de asalt, compuse din maximum 10 combatanți.

Deși au rămas în Transilvania, un număr însemnat de naționaliști șovini maghiari, nu au acceptat să devină cetățeni loiali statului român, constituind pe teritoriul României o veritabilă „coloană a cincea” a revizionismului ungar. Infiltrați în organizațiile politice, culturale și religioase ale cetățenilor români de naționalitate maghiară, aceștia au expus organizațiile etnicilor maghiari atenție Siguranței Statului român⁷⁸.

Toate aceste acțiuni și mișcări revizioniste, toate aceste mijloace de propagandă ale epocii constituia o încercare de revizuire a Trianonului, liderii revizionști maghiar considerându-l nedrept. Astfel, chiar în toamna anului 1920, la 13 noiembrie, Când Parlamentul de la Budapesta a ratificat amintitul Tratat, în finalul ședinței deputații au depus următorul jurământ: „Cred în Dumnezeu. Cred în Patrie. Cred în reînvierea Ungariei milenare”. Se dădea astfel semnalul campaniei revizioniste oficiale, campanie desfășurată sub lozincă: „Nem! Nem! Soha!” („Nu!, Nu!, Niciodată!”), adică nu va fi acceptată nicicând desființarea „Ungariei Sf. Ștefan”⁷⁹.

În plan extern întârzierea se datora vehemenței politicianilor maghiari cu care înfierau nedreptatea făcută de marile puteri câștigătoare a războiului. Liderii politici maghiari vor recunoaște că războiul a fost pierdut, dar că vor lupta ca pacea să fie câștigată și își puneau permanent problema să construiască un guvern capabil să proclame statul ungar independent, să încheie pacea cu Antanta și să apere integritatea teritorială a țării iar Ardealul să rămână la Ungaria. De fapt revizionștii maghiari, au trecut la dezinformare strategică și la desfășurarea, în inima Europei, a unui adevărat război informațional, prin acest procedeu, încercând să amâne cât mai mult semnarea tratatului de pace care ar fi dus la recunoașterea Unirii Transilvaniei cu România. Șeful delegației de la Budapesta, contele Albert Apponyi, a încercat, printr-un discurs de un patetism dus

⁷⁸ *Ibidem* Traian Valentin Poncea și Rogojan Aurel

⁷⁹ *Ibidem* p. 25.

la extrem și exprimat în trei limbi, să apere cauza Ungariei, afirmând că statul maghiar a pierdut două treimi din teritoriul și populația aferentă. Acest politician pervers și ipocrit a încercat să convingă în mod mincinos și împotriva tuturor evidențelor ideea că „se transferă hegemonia unor rase cu civilizație inferioară” și că *nu se ține seama de voința popoarelor care se transferă dintr-un stat într-altul*, cerând în consecință organizarea unui plebiscit prin care să se asigure alipirea teritoriilor ungare la statul maghiar⁸⁰.

Ponegrirea românilor la Paris a rămas fără nicio audiență, însă afirmațiile din notele diplomatice maghiare, cu privire la, inferioritatea rasei românești”, constituie o radiografie inacceptabilă a unei concepții politice extremiste.

Tratatul, care în ciuda unor malversațiuni și tergiversări ce au durat patru luni, a fost semnat, la 4 iunie 1920. În numele României Tratatul a fost semnat de către savantul Ion Cantacuzino și Nicolae Titulescu, tratatul „a reglementat un complex de probleme și de raporturi cu caracter economic, juridic, financiar, comercial, militar, național și mai ales teritorial”⁸¹.

Sfârșitul Primului Război Mondial a produs pentru lumea întreagă un puternic sentiment de eliberare, de ușurare, de pace mult-visată. Popoarele Europei, supuse unei propagande intens ofensive, privind începutul unei noi epoci de civilizație și prosperitate, nu aveau cum să conceapă că peste două decenii, pe același spațiu creștin european va izbucni o a doua conflagrație mondială, mult mai distrugătoare, finalizată cu prima armă atomică folosită de om. Tratatul de Pace de la Versailles, din 28 iunie 1919, va da iluzia tuturor popoarelor europene că nu vor mai avea loc situații de confruntare la nivel mondial.

În perioada imediat următoare încheierii păcii apar indicii că în anumite țări europene s-a trecut la refacerea rapidă a potențialului economic și de război, dar și la reînvierea militarismului, mai ales în unele țări care au avut de pierdut în urma războiului.

În România Mare, pacea nu s-a instalat rapid. Ca urmare unor remanente revizioniste puternice la Est, la Sud și la Vest s-a simțit nevoia de a se recurge la măsuri excepționale care au avut drept efect menținerea armatei în stare de luptă, timp de șase ani, trupele române fiind *ținute în continuă încordare, fără concedii, ajungându-se, în multe rânduri, chiar la*

⁸⁰ Jipa Rotaru, *op. cit.* p. 272.

⁸¹ *Ibidem.*

concentrări, mobilizări parțiale, deplasări de trupe [...]. România era vânturată de spioni de toate felurile și de toate națiile.

În anumite zone ale țării, care însumau jumătate din teritoriu, s-a instituit, pentru o perioadă de timp, „starea de asediu”⁸². Și această situație de tensiune a fost creată ca urmare punerii în dificultate a frontierelor naționale.

În privința frontierelor de sud, Take Ionescu, ministru de externe în acele vremuri, considera că pentru cel puțin două generații, începând cu 1920, nu vor putea exista relații bune între români și Bulgari deoarece: „Ei nu pot uita pe 1913, ai noștri nu pot uita pe 1916”. Când privește relațiile cu ungurii, același om politic preciza: „Vom avea cu Ungaria relații corecte, dar alianța care să-mi dea siguranță noilor mele granițe, liniștea aceea în care poporul lucre la operele de pace, în alianță cu Ungaria, e cineva nebun dacă crede că se poate realiza”⁸³.

Probabil că nu întâmplător, pentru apărarea granițelor de răsărit (cu U.R.S.S.), România și Polonia au semnat la 3 martie 1921 o Convenție militară care prevede acordarea de sprijin militar reciproc (cel puțin 14 divizii de infanterie și cavalerie) în cazul în care una din ele ar fi atacată de U.R.S.S.⁸⁴.

În condițiile arătate mai sus s-a hotărât, în baza Înaltului decret regal nr.897/1921, *trecerea armatei române pe picior de pace*.

Serviciul de informații militare nu suferă modificări esențiale, continuând a funcționa în cadrul Diviziunii a II-a a Marelui Stat Major, sub denumirea de Secția a 5-a informații și contrainformații, cu patru birouri – Biroul 1 informații directe, Biroul 2 contrainformații, Biroul 3 propagandă și Biroul 4 cifru. Se remarcă însă o „puternică încadrarea a birourilor secțiilor mai ales a birourilor 1 și 2”. Dintre șefii secției și ai biroului informații din perioada 1922–1927 amintim pe lângă elitele războiului și pe cele ale reorganizării noilor structuri.

Adevăratele elite ale muncii de informații au fost șefii birourilor informații de la Marele Stat Major și Marele Cartier General, din perioada 1916–1924, dintre care amintim pe: General N. Condeescu, șef serviciu al armatei 1916–1919, colonelul Virgil Bianu, colonelul Constantin Bălcescu, Colonel Dumitru Palada, secția informații 1921 și 1923, colonel Eremia Nicolescu, locotenent – colonel Stelian Ionescu, maior Gh. Crețeanu,

⁸² DIM, *op. cit.* p. 70.

⁸³ Traian Valentin Poncea și Rogoian Aurel, *op.cit.* p. 23.

⁸⁴ Cristian Troncotă, Referatul nr. 1, p. 27.

maior Florin Georgescu, maior Ioan Stoicescu, colonelul Lazăr Rădulescu, colonelul Alexandru Glatz, locotenent-colonelul Constantin Nicolescu, locotenent – colonelul Ștefan Costescu, locotenent-colonelul Simion Florescu, maiorul Ioan Nicolaide și căpitanul Ion Petrescu, iar la serviciul de contrainformații al armatei au dus tradițiile mai departe maior Ion Țăranu, maiorul Al. Bursan și căpitanul Traian Roman.

Având în vederea întreaga perioadă a războiului (1916–1919) și a anilor postbelici (1919–1927, se poate aprecia că în decurs de 10 ani, „Serviciul de informații militare al armatei române a reușit să răspundă cu competență profesională nevoilor de informații ale oștirii țării, aducându-și contribuția la înlăturarea pericolelor ce amenințau din toate părțile integritatea teritoriului românesc și la apărarea granițelor firești ale statului național unitar român, așa cum au fost consacrate în toate tratatele internaționale încheiate după Primul Război Mondial care au privit România⁸⁵”.

Bibliografie:

- [1] Aparaschivei, S., *Sistemul Național de Informații. De la Regulamentul Organic și până la Războiul de Reîntregire Națională*, București, Ed. Militară, 2018;
- [2] Bobocescu, V., *Acțiuni subversiv-teroriste ungare în toamna anului 1918 pentru înăbușirea luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania*, București, Revista Securitatea nr. 4 (84)/1988, Editura Ministerul de Interne;
- [3] Borcea, Ș., Vasile, C., *Eroul vrancean condamnat la moarte în timpul ocupației germane din Primul Război Mondial*, document aflat pe https://adevarul.ro/locale/focsani/foto-vasile-chilian-eroul-vrancean-condamnat-moarte-timpul-ocupatiei-germane-razboi-mondial-1_538e0f460d133766a844872b/index.html,
- [4] Dohotaru, I., Coordonator, *Direcția Informații Militare între ficțiune și adevăr*, București, Editura Armatei, 1994;
- [5] Grad, C., *Contribuția Armatei Române la preluarea și Consolidarea „Imperiumului”, în Transilvania (Noiembrie 1918 – Iunie 1919)*, Volum Omagial, „95 DE ANI DE LA MAREA UNIRE” (culegere de studii), Editura VASILE GOLDIȘ” UNIVERSITY PRESS, ARAD;
- [6] Forcade, O., Laurent, S., *Serviciile secrete. Puterea și informația secretă în lumea modernă*, Chișinău, Editura CARTIER Istoric, 2008;
- [7] Iordache, A., *Arma informației. „Soldat cu arma la picior”*, Târgoviște, Ed. Cetea de Scaun, 2019;

⁸⁵ DIM, *op.cit.*, p. 77.

- [8] M.Ap.N., M.St.M., „Serviciul istoric”, *România în Războiul Mondial, 1916–1919*, Volumul I, capitolele I–VIII, București, Imprimeria Națională 1934;
- [9] Nanu, V., *Implicarea serviciilor secrete românești în primul război mondial*, document accesat pe adresa site-ului: http://ccdbacau.ro/seminari1/lucrari/Nanu_Valentin.pdf
- [10] Poncea, T.V., Rogoian, A., *Spionajul ungar în România*, București, Editura Elion, 2006;
- [11] Preda, D., Alexandrescu, V., Prodan, C., *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918–1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994;
- [12] Petrescu, S., *O sută de ani de contrainformații militare – Nefas este nocere patriae*, București, Revista Infosfera, anul X nr. 4/2018, p. 69;
- [13] Petrescu, S., *Iuliu Maniu – Lumini și umbre. O viață închinată Marii Uniri și propășirii României Mari*, Vol. XI, *Retrăiri Istorice în veacul XXI*, București, Editura Ro. Cart, 2018, pp. 166–167;
- [14] Rotaru, J., *De la Trianon la Dictatul de la Viena. 75 de ani de la dezmembrarea României Mari*, Râmnicu Vâlcea, Volumul Știința, istoria, Armata și serviciile speciale în apărarea României, Rotarexim S.A., 12–14 iunie 2015;
- [15] Spânu, A., *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919–1945*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010;
- [16] Spânu, A., *Pregătirea Informativă – Contrainformativ a armatei române înaintea marilor bătălii din vara anului 1917*, *Cronica-Vrancei-XVI*–2013;
- [17] Soreanu, A., Ciorogaru, C.J., *Civilizație și potențial de războiu*, București, M.O., Imprimeria Națională, 1935;
- [18] Tănase, T., *Istoria Serviciilor de Informații din România la începutul secolului al XX-lea – Secția militară secretă din Transilvania și rolul său în campania pentru apărarea României Mari*, document aflat pe adresa de internet <https://intelligence.sri.ro/istoria-serviciilor-de-informatii-din-romania-la-inceputul-secolului-al-xx-lea-sectia-militara-secreta-din-transilvania-si-rolul-sau-campania-pentru-apararea-romaniei-mari/>, accesat la data de 07 iunie 2019;
- [19] Troncotă, C., *Contribuții informative românești la fundamentarea politicii statului român și a orientării strategice a M.St.M. în timpul Primului Război Mondial și în perioada imediat postbelică (1914–1927)*, București, A.I.S.M., 1995, Referat nr. 1;
- [20] Troncotă, C., *România și frontul secret*, Editura Elion, București, 2008.

Surse internet:

- [21] <https://www.history.ro/sectiune/general/articol/tradarea-colonelului-sturdza;>
- [22] http://ccdbacau.ro/seminari1/lucrari/Nanu_Valentin;
- [23] <https://intelligence.sri.ro/istoria-serviciilor-de-informatii-din-romania-la->

- inceputul-secolului-al-xx-lea-sectia-militara-secreta-din-transilvania-si-rolul-sau-campania-pentru-apararea-romaniei-mari/;
- [24] <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/serviciile-de-informatii-romanesti-in-timpul-primului-razboi-mondial/>;
- [25] <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2015/03/01/din-vremea-cand-in-ungaria-maghiarizarea-numelor-populatiilor-nemaghiare-era-parte-a-politicii-de-deznationalizare/>;
- [26] http://ccdbacau.ro/seminari/lucrari/Nanu_Valentin.pdf, accesat la data de 02 iunie 2019;
- [27] http://detectivsauinvestigatorprivat.blogspot.com/2012/03/dictionar-explicativ-specific_23.html;
- [28] <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2015/03/01/din-vremea-cand-in-ungaria-maghiarizarea-numelor-populatiilor-nemaghiare-era-parte-a-politicii-de-deznationalizare/>;
- [29] <https://intelligence.sri.ro/istoria-serviciilor-de-informatii-din-romania-la-inceputul-secolului-al-xx-lea-sectia-militara-secreta-din-transilvania-si-rolul-sau-campania-pentru-apararea-romaniei-mari/>.